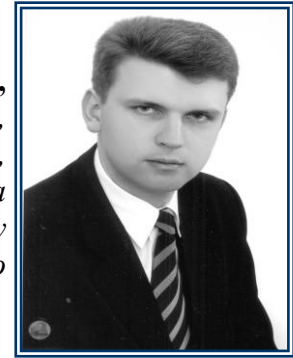

УДК 340.12

Мельник Петро Васильович,
кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри екологічного,
аграрного та земельного права
Івано-Франківського університету
права імені Короля Данила Галицького

ПРАВОВІ ПІДСТАВИ АДАПТАЦІЇ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ У СФЕРІ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИНАМ ПРОТИ ДОВКІЛЛЯ ДО ЗАКОНОДАВСТВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СПІВТОВАРИСТВА

*У статті досліджено законодавче забезпечення адаптації законодавства України до законодавства ЄС і при цьому акцентовано увагу на протидії злочинам проти довкілля, подано визначення адаптації законодавства та *acquis communautaire*.*

Ключові слова: злочини проти довкілля, адаптація законодавства, Європейський союз, *acquis communautaire*.

Постановка проблеми. 14 червня 1994 р. Україна підписала і 10 листопада 1994 року ратифікувала Угоду про партнерство та співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами [9]. Відповідно до статті 51 цієї угоди наша держава взяла на себе зобов'язання вживати заходів для поступового приведення національного законодавства у відповідність до законодавства Європейського Союзу у наступних сферах: митне право; законодавство про компанії; банківське право; бухгалтерський облік компаній; податки; інтелектуальна власність; охорона праці; фінансові послуги; правила конкуренції; державні закупівлі; охорона здоров'я та життя людей, тварин, рослин; довкілля; захист прав споживачів; технічні правила і стандарти; транспорт; енергетика, включаючи ядерну. Цією статтею на Україну було покладено обов'язок забезпечити відповідність нормативно-правових актів України до норм і стандартів, прийнятих у державах-членах ЄС, а також їх гармонічність до законодавства Співтовариства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання визначення адаптації законодавства України до європейського законодавства висвітлені у працях Ю. Капіци, С. Каракаса, В. Муравйова, М. Пашкова, М. Пашковського, С. Станік, М. Хавронюка, В. Чалого, Ю. Шемшученка. Щодо відповідності національного законодавства у сфері протидії злочинам проти довкілля міжнародному законодавству, то цим проблемам значна увага приділялась на рівні досліджень для здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук С. Б. Гавришем, В. К. Матвійчуком. Н. І. Цись у своїй кандидатській дисертації дослідила імплементацію норм міжнародного права в національне кримінальне законодавство України. Проте, постає необхідність відмежування міжнародного законодавства і законодавства Європейського союзу у сфері протидії злочинам проти довкілля, що зумовлено європейської інтеграцією України.

Постановка завдання. Стаття покликана визначити основні вихідні позиції адаптації законодавства України до законодавства Європейського союзу у сфері протидії злочинам проти довкілля.

Виклад основного матеріалу дослідження. Статтею 63 «Навколишнє середовище» Угоди про партнерство та співробітництво між Україною і ЄС передбачається, що Сторони розвивають та зміцнюють співробітництво між ними в галузі охорони навколишнього середовища та охорони здоров'я. Це співробітництво здійснюється з метою боротьби з погіршенням стану навколишнього середовища і, зокрема, охоплює такі питання, як:

- ефективний моніторинг рівнів забруднення та оцінка стану навколишнього середовища; система інформації про стан навколишнього середовища;
- боротьба з локальним, регіональним та транскордонним забрудненням атмосферного повітря та води;
- відновлення природного стану навколишнього середовища;
- старе, ефективне та екологічно безпечне виробництво та використання енергії; безпека промислових підприємств;
- класифікація та безпечне використання хімічних речовин;
- якість води;
- зменшення обсягів, утилізація і безпечне знищення відходів а також використання положень Базельської конференції;
- вплив, який здійснює на навколишнє середовище сільське господарство, ерозія ґрунтів та хімічне забруднення;
- захист лісів;
- збереження біологічної різноманітності, територій, що охороняються, а також раціональне використання біологічних ресурсів та управління ними;
- планування землекористування, включаючи будівництво та міське планування;
- застосування економічних та фінансових важелів;
- глобальні кліматичні зміни;
- екологічна освіта та виховання;
- виконання Конвенції про оцінку впливу на навколишнє середовище в транскордонному контексті, яка була підписана в місті Еспоо [9].

Серед шляхів такого співробітництва у п. 3 ст. 63 Угоди про партнерство та співробітництво між Україною і ЄС відмічено удосконалення законодавства в напрямку стандартів Співтовариства, розробки стратегії, зокрема стосовно глобальних та кліматичних проблем, а також з метою досягнення сталого розвитку, співробітництва на регіональному (в тому числі, в рамках Європейського агентства по навколишньому середовищу) та на міжнародному рівнях, дослідження впливу на навколишнє середовище та проведення спільної дослідницької діяльності.

Кримінально-правова охорона довкілля не визначається пріоритетом правового регулювання у законодавстві ЄС. Проте, охорона навколишнього середовища була одним із завдань Співтовариства ще на початку його створення. І питання кримінально правової охорони довкілля розглядається в основному через призму природоохоронного законодавства, як його складову.

Законодавчі засади приведення національного законодавства у відповідність до законодавства Європейського Союзу визначені Законом України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» від 18 березня 2004 року [5].

Цим Законом, а також наказом Міністерства економіки та питань Європейської інтеграції України № 62 від 16.03.2005 р. «Про затвердження Методики визначення критеріїв євроінтеграційної складової державних цільових програм» визначено поняття

адаптації законодавства, як це процес приведення законів України та інших нормативно-правових актів у відповідність з *acquis communautaire* [6].

Відповідно до Указу Президента України «Про затвердження Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу» від 11 червня 1998 року адаптація законодавства України до законодавства ЄС полягає у зближенні із сучасною європейською системою права, що забезпечить розвиток політичної, підприємницької, соціальної, культурної активності громадян України, економічний розвиток держави у рамках ЄС і сприятиме поступовому зростанню добробуту громадян, приведенню його до рівня, що склався у державах – членах ЄС [8].

Державна податкова адміністрація України у своїх наказах визначає адаптацію як процес розробки і прийняття нормативно-правових актів та створення умов для їх належного впровадження і застосування з метою поступового досягнення повної відповідності права України із європейським правом [7].

Адаптація законодавства України – це перший етап тривалого процесу наближення національної системи права, включаючи також правову культуру, доктрину та судову і адміністративну практику, до системи права Європейського Союзу відповідно до критеріїв, що визначаються ЄС для держав, які мають намір приєднатися до нього [2].

Ю. С. Шемшученко відмічає, що адаптація законодавства України до законодавства ЄС слід розглядати як процес «з одностороннім рухом»: кожен, хто вступає в цей Союз, має грати за його правилами [10].

Метою ж адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу є досягнення відповідності правової системи України *acquis communautaire* з урахуванням критеріїв, що висуваються Європейським Союзом до держав, які мають намір вступити до нього.

Під поняттям «*acquis communautaire (acquis)*» мається на увазі правова система Європейського Союзу, яка включає акти законодавства Європейського Союзу (але не обмежується ними), прийняті в рамках Європейського співтовариства, спільної зовнішньої політики та політики безпеки і співпраці у сфері юстиції та внутрішніх справ.

Англійсько-французько-німецько-український словник термінології Європейського Союзу зазначає, що з в перекладі з французької мови «*acquis communautaire*» означає доробок спільноти [1].

Загальнодержавна програма адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу [5] систематизує джерела *acquis communautaire* на первинне і вторинне законодавство. Первинне законодавство включає: 1) Договір про заснування Європейського економічного співтовариства 1957 року (з 1993 року – Договір про заснування Європейського співтовариства), Договір про заснування Європейського співтовариства з атомної енергії 1957 року (далі – установчі договори) з наступними змінами, внесеними Маастрихтським договором (Договір про утворення Європейського Союзу 1992 року), Амстердамським договором 1997 року та Ніццьким договором 2001 року, а також актами про приєднання; 2) Договір про Європейський Союз 1992 року, із змінами, внесеними Амстердамським договором 1997 року та Ніццьким договором 2001 року, а також договорами про приєднання; 3) Договір про злиття 1965 року; 4) акти про приєднання нових держав-членів. Вторинне законодавство: 1) директива; 2) регламент; 3) рішення; 4) рекомендація або висновок; 5) джерело права у формі міжнародної угоди; 6) загальний принцип права Європейського співтовариства; 7) рішення Європейського суду; 8) спільна стратегія у сфері спільної зовнішньої політики та політики безпеки, як це визначено статтею 13 Договору про Європейський Союз; 9) спільні дії в рамках спільної зовнішньої політики та політики безпеки; 10) спільна позиція у сфері спільної зовнішньої

політики та політики безпеки; 11) рамкове рішення щодо гармонізації законодавства, спільна позиція, рішення в контексті положень Договору про Європейський Союз про співробітництво правоохоронних та судових органів у кримінальних справах (стаття 34 Договору про Європейський Союз); 12) загальне положення або принцип у сфері спільної зовнішньої політики та політики безпеки.

Безпрецедентним за значенням для врегулювання кримінальної відповідальності в праві ЄС мало Рамкове рішення Ради ЄС 2003/80/ЖНА від 27 січня 2003 року про захист навколишнього середовища за допомогою кримінального законодавства. Проте, воно було скасоване рішенням Суду [Справа С-176/03] на підставі оскарження Комісією ЄС, у зв'язку з тим, що порушена правова підстава його прийняття.

У зв'язку з цим, 19 листопада 2008 року Європарламент і Рада ЄС схвалили Директиву 2008/99 ЄС про охорону навколишнього природного середовища за допомогою кримінального законодавства [2]. У вступній частині якої відмічено, що відповідно до статті 174 (2) Договору, політика Співтовариства у сфері навколишнього середовища повинна бути націлена на високий рівень захисту, спільнота стурбована зростанням екологічних правопорушень і їх наслідками, які все частіше виходять за межі держав, у яких такі злочини скоюються, та становлять загрозу для навколишнього середовища і, отже, вимагають відповідного вирішення. Відповідно досвід показує, що існуючі системи штрафів не були достатніми для досягнення повної відповідності до законодавства щодо захисту навколишнього середовища. Такий захист може і повинен бути посилений за рахунок наявності кримінальних покарань, які мають якісно інший характер порівняно з адміністративними штрафами або механізмами компенсації відповідно до цивільного законодавства.

Ця Директива передбачає, що злочини, передбачені у статті 3, можуть вчинятися, як умисно, так і необережно. До того ж покаранню за ці злочини підлягають фізичні і юридичні особи.

З метою реалізації положень Угоди про партнерство та співробітництво між Україною і ЄС було розроблено План дій «Україна – Європейський Союз», схвалений Кабінетом Міністрів України 12.02.2005 р. і Радою з питань співробітництва між Україною і Європейським Союзом 21.02.2005 р. В якому відмічено, що його імплементація допоможе реалізації положень Угоди про партнерство та співробітництво як діючої основи співробітництва України та ЄС та сприятиме і підтримуватиме мету України щодо подальшої інтеграції до європейських економічних та соціальних структур. Імплементація Плану дій значно наблизить українське законодавство, норми та стандарти до законодавства Європейського Союзу [4]. Цей План дій встановлює комплексний перелік пріоритетів, як в рамках, так і поза рамками Угоди про партнерство та співробітництво. Він охоплював часові рамки у три роки.

П. 16. розділу 2.5 Плану дій «Україна – Європейський Союз» наша держава зобов'язується вживати заходів для запобігання погіршенню стану навколишнього середовища, захисту здоров'я людей, досягнення раціонального використання природних ресурсів, відповідно до зобов'язань Йоханесбурзького саміту [4].

Співробітництво в сфері юстиції та внутрішніх справ між Україною і ЄС базується на підставі Плану дій Україна – ЄС у сфері юстиції, свободи та безпеки від 18 червня 2007 року.

Перспектива подальших досліджень полягає у необхідності детального аналізу законодавства Європейського співтовариства у щодо визначення діянь, які кваліфікуються як злочини проти довкілля.

Висновки. Отже, адаптація законодавства України до законодавства ЄС у сфері протидії злочинам проти довкілля – це складний і багатовимірний процес, при здійсненні якого слід враховувати положення законодавства Європейського співтовариства у сфері охорони довкілля. Проте, з метою попередження і запобігання злочинам проти довкілля відповідно до європейських стандартів адаптація національного законодавства є необхідною.

Список використаних джерел

1. Англійсько-французько-німецько-український словник термінології Європейського Союзу. – К. : «К.І.С.», 2007. – 226с.
2. Директива 2008/99 ЄС про охорону навколишнього природного середовища за допомогою кримінального законодавства від 19.11.2008р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://eurocrim.jura.uni-tuebingen.de/cms/en/vorgang/41/>.
3. Інформаційна довідка щодо адаптації законодавства України до законодавства ЄС. Комітет з питань європейської інтеграції Верховної Ради [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://comeuroint.rada.gov.ua/komevoint/control/uk/publish/article?art_id=48745&cat_id=45628.
4. План дій «Україна – Європейський Союз» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=994_693.
5. Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу: Закон України від 18.03.2004 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1629-15>.
6. Про затвердження Методики визначення критеріїв євроінтеграційної складової державних цільових програм : наказ Міністерства економіки та питань Європейської інтеграції України від 16.03.2005р. № 62 [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1092.442.0>
7. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо приведення положень проектів нормативно-правових актів з питань прямого оподаткування у відповідність до законодавства Європейського Союзу та вимог положень угод ГАТТ-СОТ : Наказ Державної податкової адміністрації України від 04.10.2004 р. №578 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1008.6440.0>.
8. Про затвердження Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу : Указ Президента України від 11 червня 1998 року № 515/98 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=615%2F98>.
9. Угода про партнерство та співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=998_012.
10. Шемшученко Ю. Теоретичні проблеми гармонізації законодавства України з європейським правом / Ю. Шемшученко // Вісник Академії правових наук України. – 2004. – № 3 (38). – С. 108.

Мельник П. В. Правовые основания адаптации законодательства Украины в области противодействия преступлениям против окружающей среды к законодательству европейского сообщества

*В статье исследованы законодательное обеспечение адаптации законодательства Украины к законодательству ЕС и при этом акцентировано внимание на противодействии преступлениям против окружающей среды, приведены определения адаптации законодательства и *acquis communautaire*.*

Ключевые слова: преступления против окружающей среды, адаптация законодательства, Европейский союз, *acquis communautaire*

Melnyk P. V. Legal foundations of adaptation of the Ukrainian legislation to the European one in terms of counteraction to offenses against environment

*The article analyses the legal provision of adaptation of the Ukrainian legislation to the European one as well as emphasizes the subject of counteraction to offenses against environment. The definitions of legislation adaptation and *acquis communautaire* are provided.*

Key words: offenses against environment, legislation adaptation, European Union, *acquis communautaire*.

